

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye,

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztárnoki — az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Évesz évre	4 frt		
Félévre	2 „		
Negyedévre	1 „		
		Kéziratokat nem adunk vissza.	

Unió Erdélylyel.

Minden magyar szív nagyot dobban, midőn elbanguzi hallja, vagy leírva látja: 1848 márc. 15. Nemzetünk történetének fontos határköve ez, záróköve egy szomorú multnak, alapköve azon épületnek, melyet alkotmányos magyar szabadságnak nevezünk.

Néhány nap évtizedek mulasztását hozta helyre, és e lázas márciusi napok többet teremtettek meg, mint a mennyiért évszázadok köny- és véraldozata folyt. A lelkes magyar nemzet maga küzdötte ki mind a vívmányokat s politikai érettségének s vezetői higgadtságának és tapintatosságának fényes bizonyítéka az, hogy míg más helyeken kevesebbet sok vér folyt: nálunk a leglázasabb napokban is a személy- és vagyonbiztonság teljes mértékben fennállott.

Március 15-én indult meg a mozgalom s már 17-én Batthyányit a miniszterium megalakításával bízzák meg. Alig két hét alatt 31 törvénycikket alkottak, melynek majdnem mindenike újjászületett alkotmányunk egy-egy alapkövét képezi s melyeket V. Ferdinánd ápr. 11-én Pozsonyban az összegyűlt karok és rendek előtt személyesen nyújtott át a nádornak, mint szentesített törvényeket, s ezzel a törvényhozási nagy alkotások megkoronázása megtörtént. A nemzet összes kívánsága, legfőbb óhajta teljesült és lépett érvénybe e törvényekben. Uralkodó és nemzet, évszázadok óta először érzett teljesen együtt, egyrésztől a megelégedés, más részről az öröm határtalan volt. Gyönyörű szép álom! Kár, hogy oly korán történt az ébredés!

Ma 50 éve indult meg tehát a nagy mozgalom, melynek célja vala visszavinni és biztosítani alkotmányos szabadságunkat. Nemzeti Tyrtaeusunk laugra gyűjtő szava s a 12 pont jellemzik e napot. Volt idő, midőn nem volt szabad olvasni e pontokat, talán lesz idő, mikor már nem fogják olvasni: de ebben a korban nagy mulasztást követne el az, ki emlékébe vissza nem idézné azokat. Ezen 12. pont a következő:

Mit kíván a magyar nemzet?

Legyen béke, szabadság és egyetértés.

1. Kívánjuk a sajtó szabadságát, a censura eltörlését.
2. Felelős miniszteriumot Buda-Pesten.
3. Évenkénti országgyűlést Pesten.
4. Törvény előtti egyenlőséget, polgári és vallási tekintetben.

5. Nemzeti őrsereget.
6. Közös teherviselést.
7. Az urbéri terhek megszüntetését.
8. Esküdtszékeket, képviselertet egyenlőség alapján.
9. Nemzeti bankot.
10. A katonaság esküdjék meg az alkotmányra; magyar katonáinkat ne vigyék külföldre; a külföldieket vigyék el tőlünk.

11. A politikai statusfoglyok bocsájtassanak szabadon.

12. Kívánjuk az uniót Erdélylyel.

Egyenlőség, szabadság, testvériség.

Nem akarom fejtegetni, hogy e pontokból hány, és mennyiben vált törvénynyé, hogy a mai nemzedék mennyiben érzi és élvezi azon boldogító hatást, melyet ezek kivívói tulajdonítanak azoknak, s a melyekért néhány év alatt annyi vér és anyai köny hullott!

Becsés engedelmlükkel figyelmüket az utolsó pont fejtegetésére vagyok bátor fordítani, mely így szól: Kívánjuk az uniót Erdélylyel! Foglalkozzunk e kérdéssel kissé részletesebben!

Mi az az unió? Mit kívánt a nemzet, midőn ezt kérte? Azt, hogy Erdély olvadjon össze, forrjon össze Magyarországgal, alakuljon a kettő *egygyé*. S mi volt a legfőbb indítóoka ez óhajnak? Egyszerűen az, hogy mind a kettő *magyar* volt. Ha érzelünk, ha nyelvünk, ha történelmünk, ha uralkodása egy, legyen akkor egy a törvényünk, egy az országunk, egy a hazánk.

Erdélynek Magyarországtól való külön választását, tulajdonképen a kettős királyválasztás és a török hódítás okozta.

Midőn a mohácsi veszedelem után Szapolyai János és I. Ferdinánd 1538-ban N.-Váradon kiegyeznek, az osztozás így történt: Erdély legyen a Szapolyaié, Horvát- és Tótország a Ferdinándé, Magyarországból pedig mindeniké legyen az a rész, a mi az osztozásokor birtokában van. Ez az elkülönzés megpecsételése. Hozzájárult az, hogy midőn a török Budavárát elfoglalta, ék gyanánt hatolt be a magyar haza szívébe és szétosztá azt. Pozsonyból egész Magyarországot és Erdélyt többé kormányozni nem lehetett, mert a török elvágott minden összekötő utat.

Ekkor kezdődik Erdélynek különálló szerepe, mely igen dicső és változatos, s nem egyszer országok sorsára döntő is. Erdély alkotta 1604—1711-ig azt az archimedesi pontot,

melyre a nemzeti felkelők támaszkodva kivetették sarkaiból az abszolutisztikus hatalom dőlőfős és alkotmányt elnyelő rüt intézményét. Erdély védte meg karddal a magyar alkotmányt, Erdély szerezte meg vérrel az elkobzott szabadságot, s Erdély nyújtott menedéket a bujdosó magyarságnak. Boeskey, Bethlen, Thökölyi és a Rákócziak által kitűzött zászló gyűjté össze az alkotmány védelmére vállalkozókat, kik vagyontuk és életüket kockáztatták a magyar szabadságért. Az elnyomott magyar szabadságot Erdély emelte fel és helyezte az őt megillető magaslatra vissza.

De változtak az idők! A diadalmasan előnyomuló osztrák hatalom nem nézhette nyugodtan, hogy a magyar alkotmányos szabadságnak ily védő bástyája legyen s 1690-ben a szabad fejedelemséget jog megszűnt. Ez időtől kezdve néhány év kivételével osztrák tartomány volt Erdély, melyet Bécsből a császári hatalom nevében kormányoztak a gubernium útján. Némi alkotmányos színezete volt ugyan, mert országgyűléseket is tartottak, de ezek szerepe tulajdonképpen csak a felsőbb rendeletek becikkelyezésében, s az uralkodó akaratának törvénybe iktatásában nyilvánult. A magyar koronának így elgurult drága gyöngyét visszaszerezte, a nemzet testének elbenult tagjában a vérkeringést újra működésbe hozni: ez volt feladata az uniónak, melyet a pozsonyi országgyűlés a VII. t. cikkben ki is mondott és a király is szentesített. Hanem hetek multak el hetek után, s a legteljesebb körökben semmi hajlam nem nyilvánult a törvény végrehajtására. Ugy Erdély, mint Magyarország sürgető kérelmének ellent nem állhatva, végre május 29-re Kolozsvárra az országgyűlést egybehívták. Itt május 30-án az összes nemzetek egyhangú nyilatkozatával mondták ki az uniót, s a királyi leirat egyéb pontjait tárgyalás alá sem vették. Az oláhok püspöke Lemény János áldotta meg az unió zászlóját, s az általános öröm és lelkesedés mutatta, hogy mindkét néknek forró ohajtása ment teljesezésbe e nagy napon. Az eddig elnyomott, jobbágy állapotban levő oláhság teljesen a jogjogú állampolgárra lett a magyar hazának, mely magára vállalta a terheit, s az a haza, mely hajdan lakást adott a bevándorlóknak, most saját pénzzel tette szabadá és polgárrá őket. S mindezekért mi volt a hála? Az oláhok indították legelőször mozgalmat az unió ellen s a magyarság iránt való hálájuknak égbe kiáltó jelei azok a nagy kereszték, melyek közül meggyekben is többet találhatunk s mely mellett a nélkül nem neheztünk el, hogy szemünket el ne futná a köny.

Az 1849-iki nagy csapás a 48-iki egyéb vívmányokkal együtt sirba vitte az uniót is, de feltámadott újra és él. Léteinek alapja az 1848-iki pozsonyi országgyűlés VII-ik, a kolozsvári országgyűlés I-ső és az 1868 évi XLIII-ik t. cikke. Annai magyar szív epedésének és ohajának tárgya az unió él és szükség is, hogy éljen. Nekünk az unióra szükségünk van, hogy egyesített erővel, vállaltat igyekezettel küzdhesünk meg a magyar haza titkos és nyílt ellenségeivel. Szükség az unió a szlávok elnyelésével fenyegető veszedelme ellen, szükség a túlzó oláhok aknamunkájának meghűsítésére, szükség, hogy megmutassuk Európának, hogy egy nemzet vagyunk, és egy hazát alkotunk!

És kik ellenségei ma az uniónak? Azok, kiknek rögösméje a dákomanizmus; azok, kik hazug alapon, csalárd eszközökkel vezetik félre a tudatlan tömeget. Azok,

kik erővel elakarják hitetni, hogy Erdély hajdan oláh volt s annak kellene lennie ma is.

A jelen századnak különösen második fele minden népbe igyekezett bizonyos kulturát bevinni, de ez az oláhoknál maszlagnak bizonyult. Még annak hatása alatt van az egész, annak hatása látszik egy részén, a ki ir, a mi tollára jön; beszél, a mi eszébe ötlük; s a másik részén, mely bizs mindent s vakon követi vezetőit tükön-bokron át. (Mairescu: „Critic“ 385 l.) Ezt nem mi mondjuk; e véleményyt hangoztatja már évtizedek óta Mairescu Titus, ki egy új iskola úttörője, a bukaresti akadémia tagja, egyetemi tanár és két ízben volt közoktatásügyi miniszter a bukaresti kabinetben. Jellemzi az újabban lábrakapott és divatos irányt a Critic című műve, hol a többi közt így ír: „Az oláh kultúra mai irányában legfőbb bűn a hazugság. Hazugság az aspirációkban, hazugság a politikában, a költészetben, a nyelvtenben, hazugság a közszellem minden egyes nyilvánulásában.“ (Critic 327 l.) Ne csodálkozzunk tehát, ha ily alapon állva Erdélyt is magukéuk szeretnék tekinteni. Pedig az magyar volt mindig és magyar ma is. A jelenleg itt lakó népek közül a legrégebb a magyar, tehát az első foglalás jogán az övé. A többiek mind később jöttek, kiknek a magyar nagylelkűség adott telepet, s adott hazát. Magyar volt Erdély az Arpádok korában, magyar a fejedelmek idejében, magyar a szabadságharc izzó napjaiban, s magyarságának vértanu pecsétjét alkotják a Hóra-féle lázadás alkalmával áldozatul esett magyarok, s a 49-iki rémitő események alkalmával az oláhok által elvezett testvéreink.

A magyaroké volt a vezérszerep mindig, övék a jog, övék a szellemi fölényesség, övék a kultúra és övék a meg nem hamisított történelem. „Műveltség nélkül még el lehet egy nép, de hamis kultúrával bukásra tör“ mondja az emlitett Mairescu („Critic“ 341 l.) Ilyen hamis alapon állanak ellenségeink, kik folyton a leszámolás nagy napjával feyegetőznek. Látott már a magyarság nagyobb ellenségeket is, diadalmasodott száz esatán, óriásokat vert le s most ily népek esnek áldozatul?! Abban a küzdelemben, mely Erdélyben folyni fog, győztes csak a magyarság lehet!

Övé a jog, övé az igazság, és érezni fogják, ha kell, hogy övé a hatalom és az erő! A multra támaszkodó teljes nyugalommal, a jövőbe vetett őszinte bizalommal, s a győzelem biztos kilátásával vehetjük fel a harcot.

Ma 50 éve virult fel a szabadság hajnala, tán csak azért, hogy a rá következett sötétség annál nyomasztóbb legyen. A nemzetre felsűtött a boldogság napja, hogy a rá következett csalódás annál keserűbb, a fájdalom annál élesebb legyen. — De az isteni gondviselés jósága és a nemzet szívóssága helyre hozott mindent. Ha egy nemzet képes volt oly nagy csapásból felüldülni: annak a jövő véseitől tartania nem kell. Nincs elképzelhető szerencsétlenség, mely ne sújtott volna, nincs ellenség, mely ne támadott volna, nincs fájó seb, melynek kinjait át ne szenvedtük volna s meg is élünk, mert magyarok voltunk és azok is vagyunk! Forró hazaszeretetünk jutalma az ezer év, mely mögöttünk van, s ez a hazaszeretet alkotja a jövő legbiztosabb zálogát is. A nemzeti együttérzés, az összetartás, a haza göröngyéhez való hű ragaszkodás legyen irva ezután is zászlónkra, s míg ezen eszméket követjük, bármily veszfellegek is tornyosuljanak fölöttünk, nincs okunk félni a megsemmisüléstől. A jövő a miénk!

XIII. Leó pápa 20 éves kormánylata.

(Folytatás.)

1885. évben XIII. Leó pápa a Német- és Spanyolország között fentfoglalt birtokjogi kérdést, mely a Csendes Óceán néhány bizonytalan illetőségű szigete miatt merült vala fel, Bismark herceg felkérése következtében mint békebíró ügy oldotta meg, hogy mindkét állam tekintélye és érdekei megóvottak!

1886. aug. 22. (*Quod multum diuque* kezdetű) Magyarország püspökeihez intézett körlevele XIII. Leó pápának, nyíltan feltárja a magy. kath. egyház bajait, melyek fölött többé senkinek szemet hunyni nem szabad. „Elég megemlitenünk, írja, hogy ezen bajok leggyásosabb forrása a naturalismus és rationalismuskak minden felé elbintett tévelyei. Ehez járul a romlásra vezető számtalan esz; az állami hatalomnak olykori idegenkedése, vagy nyílt elszakadása az egyháztól; a *liturgia* társulatok makacs merészsége, és az ifjuság nevelésében többnyire Istenre való tekintet nélkül követett rendszer.“ Továbbá a nálunk már fűleszkapkodó socialismusról írja: „a socialismusból folyó veszélyek ellensúlyozására csak egy alkalmas eszköz van, melynek mellőzésével keveset ér a büntetéstől való félelem; ez eszköz pedig a hiveknek a valóságban való oktatása, s az Isten és az egyház iránt való szeretetben és tisztelőben való megerősítése.“

Ugyanez évben XIII. Leó a *keletvidia hierarchiáit* állította helyre. A goai patriarcha felsősége alatt több püspökség szervezetetett.

Ugyanez évben terjesztette ki az *antivari* érsek joghatóságát a montenegrói katolikusok érdekében.

1887. márc. 27. kelt (*Evimtia ptatis*) kezdetű levélben a minnesotai (Egyesült államok) püspökhöz a *mértékletességi egyesületek*ről tárgyalván XIII. Leó, írja:

„Nyilvánvaló, mennyi kár származik az *iszákoság*ból s ennyi mindenféle bajt hoz ez a bűn a hitre egy, mint az erkölcsiségre!“

Ugyanez év ápr. 7. (*Ex litteris tuis*) kezdetű levél a kölni érsekhez szól a *májusi törvények* revíziójáról.

Ugyanez év máj. 23. (*Episcoporum ordinem*) kezdetű beszédében a bibornokokhoz, a német katolikusok sérelmeinek megszüntetéséről szól a Szentatya.

A pápát ez ügyekben nagyon segítette a kath. *centrum-párt*, a kath. képviselőket ideáljai, melyet Bismark herceg a vaskancellár is megvitatatlan bástyának nevezett.

Ugyanez év jun. 15. XIII. Leó pápa Rampolla Marián államtitkárhoz levelet írván a pápa kormányzati elveiről Ausztria-Magyarországra nézve kijelenti, hogy „a császár és apost. király ő felségének kitünő vallásossága és hódolata a szentszék iránt eszközli azt, hogy a szentszék és ezen birodalom között a legjobb viszonyok állanak fenn. Ezért lehetséges lesz Ausztria-Magyarországban a vallásos érdeket előmozdítani, az akadályokat utjokból elhárítani, és az előállható nehézségeket egyetértéssel egyengetni.“

Ugyanez év nov. 30. kelt (*Ad jucundum sacerdotii nostri* kezdetű) válaszbán, melyet Simor János bibornoknak Magyarország herceg-primásának mint az első magyar zarándoklat vezetőjének beszédére adott, XIII. Leó szentséges atyának a többi közt „érzelmeitek és nyilvánulásában — úgy mond — azon *ősi erényt* ismerjük föl, melyet Magyarország

minden jó és balszerencse közt megőrizett s amely azt már alapításakor dicsővé tette, midőn nagy apostolotok szent. István honalkotó művében az *apostoli Szenteknél* s nem máshol keresett védelmet és pártfogást.“

Ugyanez év dec. 30. pedig (*Salvere nos paterna kezdetű*) azon beszédében, melylyel a magyar tanfélék zarándoklatát bemutató Haynald Lajos bibornok, kalocsai érsek beszédére válaszolt, kifejezte, hogy „semmi sem oly nagy fontosságú, mint az ifjuság nevelése; azért az egyház semmi másra nem óhajtott nagyobb fáradságot és gondot fordítani, mint épen erre. Magyarország várakozásának és reményességének nem csekély része van kezeitekbe letéve s pedig épen a jelen nehéz időkben, midőn a számtalan veszélytől környezett ifjuság számára az egyház és állam egyaránt éber buzgalmat követel a tanféléktől.“

Én is szerencsés tagja lévén a magyar tanfélék e zarándoklatának és hódolati tüntetésének, soha sem feledtem el a benyomást, melyet rám XIII. Leó pápa közeli látása, ragyogó arca, égi tüzelt lángoló szemei, meleg lelkesedéstől áthatott beszéde, élénk tagjartatása, végül apostoli szent áldásadása gyakorolt.

Elnéztem és elhallgattam volna sokáig. De a sok fogadás fáradsztó munkáiban laakadni kezdő szentatyát kísérete eltávolította a Sala di Concistorio-ból epedő szemeink elől, hogy harmadnap mulva a szent Péterben újra láthassuk.

1888. máj. 5. kelt a pápának (*In plurimis maximisque kezdetű*) levele a braziliai püspökökhöz a *rabszolgaság eltörléséről*. XIII. Leó ő szentsége már az év január havában értekezett a braziliai püspökökkel s készítette elő a törvényjavaslatot, melylyel a braziliai senatus az emberi méltóság azon gyalázatát, a rabszolga kereskedést, elvégre a múlt világot XIX. század végén eltörlötte és több mint egy félmillió ember szabadságát visszaadta.

Ugyanez év jún. 1. (*Mirandum sane fides*) allocutiójában 50 éves pápi jubileumáról és az olasz büntető törvénykönyvről ír XIII. Leó.

„A gondviselő Isten kiváló kegyelméből történt — úgy mond — hogy áldozásunk 50. évében a hit és kegyelet meglepő nyilvánulását láthattuk az egész földön.“

A Vatikán 1888-ban a nemzetek találkozási helye volt. A népek egy nagy Orbiscitumban tüntettek, — jegyzi meg dr. Probászka, — csak a pábolyok kiállották bele az örömharsogásba „non placet“-jöket.

Ugyanez év jun. 20. kelt (*Libertas praestantissimum kezdetű*) körlevelében az emberi szabadságról XIII. Leó pápa kimondja, hogy „az igazi szabadság a törvény szerint való cselekvésben áll.

A szabadság vagyis a *liberalismus* fel akarja szabadítani az embert a törvény alól; holott szabadok vagyunk bizonyos cselekedeteinkben a fizikai szükségességek fölül; de nincs szabadságunkban, hogy kényünk-kedvünk szerint esztelenül cselekedhessünk. Az észszerű cselekvést pedig a törvény szabályozza.“

Ugyanez év okt. 17. kelt (*Opus tibi sane magnum kezdetű*) és Lavigerie bibornok, karthágói érsekhez intézett levele, a pápának az *afrikai rabszolgaság megszüntetése tárgyában*. Ez örvendetes eseményben XIII. Leó pápának emberszerető lelke sugárzik szét.

Ugyanezen év dec. 25. kelt (Ereunte jam anno kezdett) körlevelében, melyet XIII. Leó pápa az ő 50 éves papt jubileumának végén intézett a keresztény világhoz, a ker. élet köteleimre hívja fel a figyelmet. „Rettegve kell — ugymond — a jövőbe néznünk, mivel új bajok csirái bintetnek folyton az ifjuság togekony lelkébe; a nyilvános iskolák, melyekben leginkább kellez ker. szellemmel tölteni el a gyermeki sziveket, mélyen hallgatnak a vallás parancsairól.“

1889. febr. 11. (Nostis errorem sane maximum) beszé-
dében a bibornokokhoz az egyház békéltető törekvéseiről, egyebek közt így szól: „az igazságosságon és szereteten kell alapulnia úgy a magánosok, mint az államok jogrendjének és egyetértésének.“

Ugyanez év jun. 30. kelt (Quod nuper, cum Vos kezdett) beszédben a Giordano Bruno-féle római botrány alkalmából a szíven talált szentatyának egyebek közt azon fájdalmas kérdés jö ajkaira: „Ebből kiviláglik, vajjon megnyugodott-e az ellenség a pápa világi uralmának megdöntésénél? vagy nem tör-e más végső célra is, hogy t. i. magát a pápaság szent tekintélyét megsemmisítse és a keresztény hitet gyökerestől kiirtsa? . . .“ (A világi fejedelemség a lelki hatalomnak várfala volt.)

1890 jan. 10. kelt. (Sapientine christianae kezdett) körlevelére a ker. polgárok főbb kötelességeiről a politikai életben uralkodó sok fogalomzavar ellev küzd. „Ha a természetl már arra köteleztetünk — írja egyebek közt a Szentaty — hogy különös szeretettel viseltessünk azon ország iránt, melyben születünk és neveltetünk, úgy hogy mindenjöravaló honpolgár hazáját nemcsak védeni, hanem érte ha kell meghalni is kész: menyivel nagyobb szeretettel és hűséggel kell a keresztényeknek az egyházhoz, Isten élő szent városához, ragaszkodniok?!“

Ugyanez év okt. 15. kelt körlevelében az olasz püspöki karhoz, papsághoz és néphez. XIII. Leó pápa eképen jajdul fel: „Oda jutoitunk, miszerint tartanunk kell attól, hogy Olaszország, mely a legkorábbi idóktól fogva mindenkor feltéke-nyen őrzé keblében a kath. hitet, elveszti hitét.“

1891 jan. 1. kelt (Opportunum quidem kezdett) bullájában Gonzaga sz. Alajos-nak, a tanulóifjuság védszentjének 300-ados jubileumát rendeli el XIII. Leó pápa s egyebek közt így tanit: „A kath. ifjuságnak követésre dicsőbb példányképet sz. Alajosnál nem lehet felmutatni, s gazdagabbat sem azon erényekben, melyekre nézve kívánatos, hogy az ifjú kor díszét ékesítsék. Sz. Alajos életéből és erényiből tanulhatják meg az ifjak, hogy mily gonddal és vigyázattal kell életök tisztasága és ártatlansága fölött örködniök, mily állhatatossággal testöket fegyelmelniök az érzéki vágy lángjainak elfojtásában; mily szándékkal és odaadással tanulniök; s általában miképen kell életök további köteleim is teljesíteniök!“

Ugyanez év máj 15. kelt (Rerum novarum kezdett) körlevelében XIII. Leó pápa a munkások helyzetével foglalkozik. Ezen nagy társadalmi kérdést a pápa oly behatólag és bölcsességgel tárgyalja, hogyha a kormányok a pápa kifejtett elvei szerint járának el, akkor ezen lángokat hányó kérdés a keresztényneveltség a lapján eddig már megoldatott volna. Az emberszeretettől lángoló Szentatyának a kérdés minden oldalára kiterjed figyelme. Így egyebek közt írja: „Amit a meglett egészséges férfú elvégezhet, azt nem szabad nőtől, vagy gyermektől követelni.“ (i. m. 388. 1.)

Ugyanez év szept. 12. kelt (Pastoralis officii conscientia) levelében a német és osztrák-magyarországi püspökökhöz a párbaj gonosz szokását kárboztatja, egyebek közt irván: „Mind a két isteni törvény, mind az t. i., mely a természetes ész világossága, mind az, mely isteni sugallat folytán mint írott törvény jut tudomásunkra, határozottan tiltja azt, hogy valaki embertársát nyilvános ok nélkül megölje vagy megsértse, kivévén, ha saját élete megmentése végett arra kényszerítették. Mind két törvény tiltja azt is, hogy valaki vakmerően életét kockáztassa, azt komoly és nyilvános veszélyek tévén ki, midőn azt a hivatás és önfeláldozó szeretetnek semmi tekintete sem indokolja.“

1892. szept. 8. kelt (Magna Dei Matris amorem kezdett) körlevelében az Olvasó áhítatossági gyakorlatot rendezi és ajánlja pápa ő szentsége. „A Sz. Mária olvasója, melyben alkalmasan vannak az imádság szép alakja, a hitbeli gyarapodás alkalmas módja és az erkölcsi tökéletesedés jeles eszköze összefűzve, méltó arra, hogy az igaz keresztények kezében gyakran megforduljon s áhítatos imagyakorlat és elmékedés által műveltessék.“

1893 feb. 3. kelt (Humani generis Ecclesia kezdett) iratában kihirdeti a Szentaty a Jézus sz. gyermekségéről nevezett társulat részére engedélyezett kiváltságokat és bücsukat.

Ugyanez év ápril. havában II. Vilmos német császár személyesen fejezte ki hódolatát a Vatikánban a pápa előtt. A németországi katolikusok sorsát, melyet az 1870 ben kitört úgynevezett kulturharc okozott, XIII. Leó bölcs és tapintatos politikája javította meg.

Ugyanez év szept. 2. Magyarország püspökeihez intézett a Szentaty körlevelet, azon alkalmából, hogy a magyarok vallását nagy veszélyek fenyegetik. „A katolikus név ellenségeit — így ír — semmisen érintheti kellemesebben, mint a katolikusok tértelése és egyenetlensége.

Az akarja tehát a Szentaty, hogy „legfőbb törekvésünk a gyermekek és ifjuság nevelésére legyen irányozva. Az elemi iskolára vonatkozólag kérni és sürgetni kell, hogy a hatóságok és a lelkek egyéb gondviselői állandóan és a legnagyobb gonddal vigyázzanak, hogy növendékeiket a szent tanokban oktassák, — miután bizonyos dolog, hogy a gyermekek helyes s vallásos nevelésétől függ nemcsak a családoknak boldogsága, hanem magának az államnak is közjára a legnagyobb részben.“

Ugyanezen év szept. 7 kelt (Laetitia Sanctae kezdett) körlevelében ő Szentsége 50 éves püspöki jubileuma alkalmából október havát a sz. olvasó gyakorlatának szente li.

Orvoslást keres és nyujt a pápa korunk három fő baja ellen, melyek a közjót veszélyeztetik. Ezen bajok: „a serény tevékeny élet megünása, a szenvedés- és türelemtől való félelem és irtózás s a remélett jövőndő jókról való megfélekedezés.“

Ugyanez évben ünnepelte XII. Leó pápa 50 éves püspöki jubileumát, világra szóló ünneppel. Magyarország népei is ott állottak trónja előtt főpásztoraikkal és törhetetlen hűségökkel.

(Folyt. köv.)

Testi büntetés a német iskolákban.

A hagyományos dolgok legtöbbször fentartják magukat a népek életében. Igen hagyományossá vált szokás volt hosszú századokon át különböző nemzetek iskoláiban a testi büntetés. Az utolsó évtizedek érdeme, hogy végre a nagy nevelők intő és korholó szavait meghallgatva kiküszöbölte a verést a nevelésből. Hogy azonban a kiküszöbölés csak általában véve történt meg, de imitt-ammott még kivételesen divik: erről meggyőződhetünk a paedagogia történelméből.

A német népiskolákban érvényben levő törvényeknek a testi büntetést érintő részét Fricke M. közelebről gyűjtötte össze „Das Züchtigungsrecht der Volksschullehrer nach Urtheilen des Reichsgerichtes“ művében.

Hogy minő jogon gyakorolhat büntető jogot a tanító növényékei fölött, az legvilágosabban a császári bíróságnak egyik ítéletéből látható: „Bíróilag véve minden embernek joga van a személyes sérthetlenséghez. Aki eme sérthetlenség ellen szándékosan vét, a ki szándékosan kárt tesz másoknak testi épségben: az testi sértésért elítélhető — ha csak valamely elfogadható indító oknál fogva arra különös felbatalmazása nincsen. A nyilvános iskola tanítója számára biztosítva áll ez a felbatalmazás. (1894. okt. 15-iki ítélet.) Fricke szerint a tanítók tenyitő joga oktatói állásuk járuléka, melyet az állam ruházott rájuk, szóval: „hivatalos jog.” Németországban minden tisztviselőnek kötelessége a törvényt alkalmazni saját hivatáskörében, következőleg az a joga is megvan, hogy a törvénynek erőszak útján is érvényt szerezzen, a mi egyebütt a rendőrségnek és a zsandároknak jut szerepül. Ennélfogva itt a tanítónak az államtól nyert megbízás következtében köteles osztályában a rendnek érvényt szereznie és e végett erőszakos eszközökhöz is folyamodhatik.

A büntetés joga tehát Németországban elvileg törvényesen el van ismervé, hát a gyakorlatban mily mértékben lehet vele élni? A büntetésnek ugyanis gyakran súlyos testi sértés, sőt halál is lehet a következménye; így áron azonban a rend fentartása igen sokba kerülne. Az 1872. évi jan. 26-ról kelt törvény egyik szakasza eléggé türelemmel vonja meg a határt, a meddig a büntetés kiterjedhet:

„A tanító hatalma, a mennyiben lehetséges anyyira terjedjen, mint az apáé: kivált a testi büntetések csak kivételes esetekben alkalmazhatók és sobasem szabad, hogy a testi épségben ártalmára legyenek.“

Ezen meghatározás nagyon is általános. Ezért tartományonként különbözőkép vannak körülírva és meghatározva a „büntetés esetei“ és határai.

A hesseni nagyhercegségben egy 1876-iki miniszteri rendelet megtiltja, hogy a fejre, az arcra, a hátra és kézre ütéseket mérjenek. Bajorország egy részében a büntetést kisebb hibákért maga a mester szolgáltatja ki, súlyosabb esetekben a Lokalschulinspektor (iskolaszéki elnök) szabja ki és a szolgálával hajtja végre. Néhol a vessző minőségét is meghatározzák a szabályok; Königsbergben a vékony vesszőből font virgács az elsőség; néhol nagyra becstülük még a magyorfapálcát is. Hogy is ne, hiszen ez kitűnő erkölcsnemesítő eszköz!

Csak az a baj, hogy a felingerült ember, mikor haragjának folyást enged, nehezen zabolázhatja magát. Megeşik

tehát a német nebulóeszkákkal, hogy több vesszőcsapást kapnak, mint a mennyit a törvény maximumképen megenged a testnek oly részeire is jut az ütésekből, a melyek erre képesítve szabályrendeletileg nincsenek. Gyakran aztán a büntető igazságszolgáltatás is beleszól az iskolai törvénykezésbe. Egy tanítót bevádoltak, mivel megvert egy kis fiut, a ki nem írta elég jól házi feladatát s ezért aztán a hátára meg a bal csipőjére tíz ütést kapott egy magyorfapálcával, melynek hosszúsága és a vastagsága előírászerintiek voltak. Csupán az ütések száma és a hely megválasztása volt szabálytalan. A kis fiu meglátszottak a pálcá nyomai, azokivül hat vagy tíz napig nem feketett a hátára. Egy másik tanító nem tudván végére járni, hogy kik okozták osztályában a nagy dulakodást és egyik igen csintalan növendékének a hangját vértén megismerni az általános zenebonában, erre öt ütést mért, de szerencsétlenségére keffő oly súlyosan érte a gyermek balkarját, hogy azon két súlyos zúzódás keletkezett.

Az ilyen esetek a szülőket természetesen felbaragítják és így fejjelentés lesz a dologból. Az első bíróság többnyire felmenti a vádlott tanítót, de a lipseai császári bíróság nem szokott kegyelmet gyakorolni. A büntetés rendszeren 20—60 márkányi pénzbüntetésből áll. Néha azonban az iskolai hatóság fegyelmi eljárást alkalmaz az ilyen túlságos buzgalom ellen.

A testi büntetést egészen mellőzik a polgári osztály gyermekeinek a számára szolgáló iskolában, különösen a leányokra nézve teljességgel el van tiltva a büntetésnek ez a formája. Azonban a tulajdonképeni népiskolákban, kivált a vidékiekben még javában divik a vessző; itt aztán fiúk és leányok között személyválogatás sincsen. Az apró muzsafiak sírás-rívásából nem hiányoznak a derüs vonások sem. Egy veredekebb természetű mester a büntetést a hétnek egy meghatározott napjára tűzte ki; tanítványainak azonban volt annyi esze, hogy a veszedelmes órákról elmaradjanak. S ha egy-egy a bátrabbak közül elé merészkedett is, a legvastagabb ruháját öltötte fel, hogy a mennyire lehet biztosságban legyen. Egy tanítónőképző intézet igazgatója, kinek növendékei egy tanítónak két hónapig tartó helyettesítésével voltak megbízva, figyelmeztette, hogy a makacsokó tanítványok időről-időre kapjanak egy-egy botütést vagy fülhuzást, mert „hozzá vannak szokva.“

Bon L. tanítóképző tanár, a ki az érdekes könyvet a *Revue Pédagogique* ban ismerteti, (innen vettem én is a feljebbí adatokat), önértettel mutathat rá, hogy Franciaország, Németország ellenlábasa ebben a tekintetben jóval megelőzi szomszédját. Franciaországban ugyanis teljesen tilos mindenféle testi büntetés. Kétségkívül sok küzdelemben került ott is ennek a vívmánynak a megvalósítása. „A francia paedagogia, melynek az eszméket Rabelais, Montaigne, Fénelon és Rousseau nyújtották századokon át, úgy tartja, hogy a fegyelmezésnek a mester erkölcsi tekintélyén kell alapulnia, nem pedig a büntetések kellette félelmen. A szív tévedései, az akarat gyengesége, sőt maguk a bűnök, nem javíthatók vesszőzéssel, mely csak a testre hat; a szívet, az akaratot kerítse hatalmába a tanító, a lelket magát kell megnyernünk, hogy vezethessük és a jóra irányozhassuk. A szenvedéssel, melyet a testnek okozunk, javítás helyett a gyermeki lelket csak makacsabbá tesszük, vagy megtörtünk benne minden egyéniséget. Montaigne szerint semmi sincs, a mi anyyira el-

köresítja a jól született gyermeket, mint a büntetés. Azon tanuló, a ki a félelem helyett szeretettel viseltetik tanítója iránt, ennek rábeszélő tanácsait szívesen követi és könnyen vezetteti magát, elég egy szemrehányó pillantás, hogy a fegyelmet fentartsuk és a rendet helyreállítsuk.

Nem tudom, hogy a népiskolákban törvényes rendelet tiltja-e el a testi büntetést. De ha választani kell a fegyelmzésnek feljebb érintett két módja között, csakis a testi büntetést kizáró emberies és az erkölcsi mozzanatokra építő mód az, melynek alkalmazása minden tanítónak kötelessége.

Mala.

T Á R C A

Szomszédaim.

Az alacsony, füstös s nagy részben mohás földelű viskók utcára néző keskeny ablakait egy-egy kíváncsi gyermek vagy asszonyfej foglalta el, az udvarokon báméskodva figyelt a durva daróeruhás, báránybörkucsmás oláh, majd átlépte a kertnek csufolt sövénykerítést s odaállott az út szélére bámulni azt a század ulánust, mely hangos trombitaszó mellett tartotta bevonulását a kis oláh faluba. — Kerek völmedencében fekszik ez, melynek egyetlen közlekedési vonalán, a sáros csunya úton végighaladtak a barcfaik egész a piacterig, houan csakhamar kijelölt szállásaikra távoztak, még pedig a tiszték a bérlő lakásába, a legénység pedig azokba a nyomorult viskókba, a hol ember-állat együtt lakik. — Azután csakhamar a községi bíró s két esküdt társaságában kivonult egy szakasz katoná a mezőre, onnan a falusiak gulyájából behajtottak egy szép tulkot, melyek husából rövid idő alatt, hol a nyit piacon, hol a magánosoknál elkészült a katonai ebéd. — Így ment ez mindennap két egész hónapon keresztül. — Ezalatt az idő alatt meg a civil mérnökök szépeu lerajzolták a határt, azt felmérték, kijelölték, a tulajdonosok pedig birtokukba vették a kijelölt birtoktesteket s az első tagosítás Erdélyben ezalatt mintegy 35 évvel megtörtént.

Ez még mind jól ment eddig! Azonban élelmes földbirtokosok a közhelyekre is kiterjesztették figyelmüket. — Osszevásárolták potom áron a szegényebbek rész tulajdonát s midőn már több mint kétharmada tulajdonukba ment át, reáették kezéket az egészre, s a nép közhelyek, közlegelők nélkül maradt. — Érezték ezt a gondolkozóbb elemek már a tagosítás előtt. innen származott aztán az az óriási elkeseredés, mely nyit ellenszégülésben tört ki, midőn feltűntek a határon a tagosító mérnökök jelző zászlói. — Ezért kellett katonai karhatalom a tagosítás befejezéseig s büntetésül még a zajongó nép viselte a katonaság élelmezési költségét is.

Azóta majdnem négy évtized telt el! A közlegelőkkel együtt eltűnt az a csendes jölett is, mely talán mindenkunyhóban otthonos volt. — Nagy kucsmájú, hosszú hajú oláh fiúk nem legeltetik filinkó szó mellett atyjok juhait „kaszta vonyé.“ — „kriszeu“ és a „kropocse“ lejtős oldalain; nem béget a juhnyáj a tövisből készített karám közepén, a

legelőkkel eltűnt ez, s ezzel együtt a mezőségi oláh éléskamrája kiürült, erszénye lapos lett, széles tűszője keskeny szallaggá zsugorodott össze, posztógyára pedig csődöt mondott.

Igy tapasztalom ezt e csendes faluban, hol néhány földbirtokos es hivatalnok kivételével csupa oláhok közt lakom. — S ez a nép idővel elfeledte súlyos veszteségét! Nincs földje, tehát nem dolgozik, nincs juhnyáj, tehát nem legelteti azt! Teljes tétlenségben él napról-napra s csak akkor megy napszámra, ha már épen nives mit ennie. — Az édes semmittevés itt állandó gyakorlatnak örvend. — Ezen általános tunyaság dacára mégis mintegy harminc család bizonyos kegyelettel gondozgatta azt a néhány kaptár méhet, melynek lakosai szép tavaszi és nyári napokon ott döngicséltek a viskók körül buján tenyésző vadvirágok szirmain majd pedig elrepültek a messzi fekvő illatos rétekre, hol tarka színpompában vegyülnek el a mezők ékessegei. Minden jólelek gyönyörrel szemléli, hogy a méhek, e kedves apróságok mily szorgalommal gyűjtik az edelt önmaguk és gazdáik számára, de nem nézhette ezt irigység nélküli Ajtósy birtokos ur, kinek tulajdonát képezte azon huszonöt hold rét, hol verőfényes oldalon legszebben díszlének a mezei virágok s a melyet épen ezért különös szeretettel keresnek fel a szorgalmas állatok. — Ezelőtt még a község közlegelőjéhez tartozott ez is, de Ajtósy uram a le-részegetit paraszttól 5 frittal és tíz darab cseréppáival, megvásárolta. — A megvásárolt helyet körülsáncolta s most midőn sétája alkalmával a gyűjtő méhek ezreit réjtjében meglatta, féktelen haragra gyuladott s e féktelen harag következménye lett a század egyik legkülönösebb pere, melyet a világ csakis azért nem tudott meg, mert Ajtósy úr nem Zóla s az egy tagból álló szindikátusnak nem állott tíz millió rendelkezésére, hanem csak az az huszonöt hold rét évi jövedelme.

Boldogult Arany János, miért költöztél el mitőlünk mel-előtt a fülemüle mellett a méheket is meg nem énekelted!! Ez még hálásabb tárgy lett volna a te nemes lantodra. — Ugyanis a felháborodott Ajtósy legelőszőr is összeíratta azon embereket, kik méheket tartottak; midőn ezrei kézen volt, hatalmas vádlevelet készített a méhek ellen, vádoiva azokat nem is egyébbel mint kártevással, prédálással, rablással s hivatkozva a büntető törvénykönyv s a mezőrendőri törvényekkel sokféle paragrafusaira, bizalommal kéri a tekintetes királyi járásbírósgot, kegyeskedjék eme rablókat megbüntetni, mert ezek először: kiszívják a virágokból a méztartalmat, tehát a széna nem lesz oly tápláló, mint kellene; másodsor: összetörök a szirmokat tehát meggátolják a virágok termékenyítését; harmadsor: gyarapítják a méz-sejteket s így kevesbitik a széna mennyiséget, tehát kártevés, lopás és rablás címen kéri elítéltetni a tetteseket illetve a tettesek tulajdonosait, a kiknek tudtával történik ezen évről-évre ismétlődő hamisság.

És a kir. járásbírósg helyet adott a panasznak. A tárgyalásra napott tűzött ki, megidézte a felperest, a tanukat és a harminc alperest. — A három napig tartó tárgyalás után kibirdettett az ítélet, mely így hangzott: „Tekintettel arra, hogy a böles Teremtő a munkás méheket egymásához nagyon is hasonlókká teremtette, úgy hogy a városi méhet a falusi-tól, egyik község méheit a másik község méheitől megkü-

lőbözöttetni nem lehet; tekintettel arra, hogy a méhek eldelyűjtés szempontjából több kilométer távolságra is elszállingóznak s tekintettel arra, hogy a tárgyalás menetén maga felesperes beismerte, miszerint a rét virágairól elrepült méheket gyors repülésük miatt nem tudta hazáig „nyomozni”, — felesperest panaszával elutasítjuk, a perköltségekben elmarasztaljuk stb. . . . megmarad azonban azon joga, hogy ügyét a felsőbb ítélőszékhez felebbezheti.

A szívében elkeseredett Ajtósyt csak ez az utóbbi szakasz vigasztalta meg némileg — Tehát lehet felebbezni. És felebbezett is a törvényszékhez. — Ez feloldotta az első bíróság ítéletét s elrendelte, hogy felesperes fogdossa össze a réten gyűjtőgető méheket az azonosság kiderítése végett, azután biztos őrizet alatt szállíttassa a törvényszéki fogházba s mivel az állam nem gondoskodott ily foglyok elszállásolásáról, megeengedtetik felesperesnek, hogy a fogház udvarán alkalmas épületet létesíthessen, hol a felesperes által fizetett örök felügyelete alatt lesznek a méhek mindaddig, a míg az ügy teljes befejezést nem nyer.

Szitkozódva, a magyar igazságszolgáltatás minden porcikáját átkozva tépte szét Ajtósy a törvényszék végzését, mely ily igazságtalannul hozza ítéleteit s így teszi koldussá az amúgy is nagy nehézségekkel küzdő gazdaközönseget s megélhetést nyújt a földbirtok nélküli élő nyomorult parasztnak is, ki minden mező és rét nélkül is tarthat legalább méheket, prédáló állatokat. — De biz' ez a szegény nép felmondott a méhtenyésztéssel, addig remítgette őket Ajtósy a per tartalma alatt, hogy ezek végre elhiűtők, miszerint összes kaptáraikat elfogják kobozni a per után, azért tehát potom áron — egy-két liter pálinkáért, — eladták nagy titokban a rajokat s most nincs sem föld, sem nyáj, sem méh s egész napokon át ott álldogál a tétlen nép a „veres zsidó”-nál lesve az alkalmat, hol és kitől kaphatna egy pohár pálinkát, a melynek elfogyasztása képezi összes vágyát és boldogságát.

Nem mesét írtam, sem regényes rajtot, mert ekkor más formát választottam volna a megírásához, hanem írtam valóságos tényt s befejezésül s nagyobb bizonyosság okáért még csak azt említem fel, hogy Ajtósy úr él ma is, él és tagja az *E. G. E.*-nek, *E. K. E.*-nek és az *E. M. K. E.*-nek. És így mozdítja ő elő a civilizációt az én szomszédaim között.

X + y.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Püspök úr ő méltósága** folyó hó 13-án — vasárnap — a kolozsvári plebániái templomban szentbeszédet tartott.

— **Harangszentelés.** Püspök úr ő méltósága a gyalári (Govásdia fiókegyháza) templom részére folyó hó 17-én egy gyönyörű harangot benedikált. A harang Zólyombreznou üntetett és sz. Borbára tiszteletére szenteltetett fel. A szentelés magasztos szertartásán jelen volt özv. Majláth Györgyné ő Exciája, Hohenlohe hercegné főméltósága, továbbá a gyalári hitközség egy küldöttsége. A küldöttség tagjai délben a püspöki asztal vendégei voltak.

— **Az erdélyi róm. kath. iskolák hódolata a Pápa előtt.** Püspök úr ő méltósága mint ismeretes legközelebb Rómába utazik ad limina Apostolorum. Ez alkalommal magával fogja vinni az erdélyi róm. kath. iskolák hódoló feliratát, valamint ő Szeütségének tiszteletére rendezett ünnepek latin és magyar nyelven összeállított programjait. A hódoló felirat pergamen papíron készült, díszes initialékkal, magyar motívumokkal, műizléssel van kiállítva és Straubert Ödön tanár munkája. E hódoló feliratot az igazgatótanács úgy egyházi mint világi tagjai, mint a Püspök elnöklete alatt álló főtanhatóság tagjai, aláírták e hó 14-én tartott ülésben. Aláírják még a gymnasiumok tanárai és tanulói.

— **A kolozsvári egyháztanács ülése.** A kolozsvári egyháztanács, — melyen Püspök úr ő méltósága elnökelt — folyó hó 13-án tartott ülésében nevezetes határozatot hozott. Így a többek között kimondta, hogy a vasúti utcában, az ugynevezett Kövári-telepen templomot építet és a kath. leányiskolák egyikét apácák kezébe adja. — Örvendetes határozatok.

— **Hercegi műértő.** Hohenlohe Klodwig herceg gyulafehérvári látogatását felhasználta arra, hogy Erdély műemlékeit tanulmányozza. Így beható tanulmány tárgyalta a gyulafehérvári ősrégi székesegyházat s arról mint az egyházi műépítézet remekéről elragadtatással nyilatkozott. Meglátogatta a Batthyáni könyvtárt, az alsófehérmegyei tört. régész. múzeumot és az apulumi ásatásokat. Vasárnap estve Kolozsvárra rándult s hétfőn Kolozsvár műemlékeit tekintette meg. Másfél óráig vizsgálta a kolozsvári gyönyörű főtemplomot, Csütörtökön Szászsebesen keresztül Nagy-Szebenbe s onnan Brassóba utazott, hogy e régi városok nevezetességeit is megtekintse. Hohenlohe hercegnek minden nyilatkozatában ritka szakértelem nyilvánul s különösen a műépítézet terén gazdag ismeretekkel rendelkezik. Minden egyes műemlékről rajzokat vesz fel és jegyzeteket készít.

— **Marcius tizenötödikét,** a magyar szabadság születése napját ez évben — tekintettel e nagy nap félszázados évfordulójára, a szokottnál nagyobb fényvel, lelkesedéssel és zajjal ünnepelték meg városunkban. Látszott rajta, hogy nem parancsolt ünnep, hanem a hazaszeretet Vestalángja által élesztett közérzületnek ünnepe. A nagy nap előestéjén a legtöbb épület fel volt lobogózza s fényesen kivilágítva. A gymnasium tanári testülete és ifjúsága d. e. 9 órákor ünnepi szentmisét hallgatott s azután az I. osztály termébe vonult, hol az önképző-kör hazafias ünnepeére folyt le. Elnöki megnyitó beszéd, felolvasás, szavallatok, ének- és zenedarabok előadása képeztek annak dús programját. A legnagyobb elismeréssel kell ifjúságunknak ezen minden ízében sikerült s a nagy naphoz teljesen méltó ünnepegeről megemlékeznünk. Egyet azonban sajnálunk: azt, hogy ezen lelkes ünnepegeret a gymnasium egyik termében kellett megtartani s az érdeklődő közönseget teljesen kizárni. Ez is eléggé sürgöti gymnasiumi épületünk nyomorságos viszonyainak megszüntetését. — Este a város polgársága ünnepelt. Az EMKE dalegylet tartott hazafias ünnepélyt a „Hungária” dísztermében, melyen városunknak színe-java részt vett. Eröss J. főgymn. tanár megnyitó beszéde, Péterfi J. adótitisz és Macskasi J. kath. elemi iskolai tanító szavallata, kiváltképp pedig Csiky M. főgymn. tanár felolvasása, Unió Erdélyivel címmel, melyet lapunk mai számához, az egybegyűlt közönseger hazafias érülettel nagyban fokozták. Az EMKE dalegylet Resch Gy. karnagy vezetése mellett régi jó hírnevét ma ismét emelte. Az ünnepély végeztével bankett volt, melyen kétszáznál több volt a vendégek száma, kik lelkes hangulatban a magyar szokás-hoz híven „fecerunt, magnum áldomás.”

— A gyulafehérvári gymnázium új épülete.

A gyulafehérvári gymnázium építési ügye már évek óta húzódik. E tarthatatlan állapotot megünzván a tavári testület azon kéressel járult a főtanfőnökhöz, hogy a gymnázium építési ügyét a miniszternél megsejgertői méltóztassék. A Status igazgatótanácsa ily értelemben határozott. Értesülésünk szerint az építési terv már régen elkészült s nem hiányzik egyéb, csak egy kis jóakarát az illetékes tényezők részéről.

— **Új schematizmus.** Az erdélyi egyházmegye legutóbbi névtára az 1893-ik évben jelent meg. Azóta az egyházmegyében lényeges és számos változás történt. Ugyanazert Püspök úr ő méltósága egy új névtárnak a kiadását rendelte el. Az új névtár, mely közel 30 ivre terjed és pártatlan alappal, a legújabb statisztikai adatok felhasználásával állították össze, áprilbó első felében fog megjelenni.

— A csertés-hondoli kinstári róm. kath. elemi iskola XIII. Leó Pápa ó Szentése 20 éves pápai jubileuma alkalmából f. 1898. ápril. 11-én, husvét másodnapján, délután 3 órától kezdődőleg a hondoli plebánia nagy termében pápaiünnepélyt tart a következő tárgysorozattal:

1.) Délelőtt 10 órakor háláadó szent mise a hondoli kinstári tempiómban az iskolások jelenlétében. 2.) Délután 3 órakor: „Nagy pápánkért esedeklünk,“ főhász, éneklük ket-hész hangban a gyermekek. 3.) A pápaságról, alkalmi megnyitó beszéd, tartja: Tözsér László kinstári lelkész, mint igazgató. 4.) „Hol szent Péter sírba téve“ pápaihimnus, éneklük az iskolások. 5.) A IX. ágazat a káté nyomán értelmezik a IV—VI. osztályosok. 6.) „Hogy a te anyaszentegybázadat őrizzed és őrtalmazzad . . . Hogy a római Pápát és az egyházi Rendeket tőkeltes életben megtartsad: Kérünk, Jézus, hallgass meg minket!“ — A Mindszentek litániából, éneklük a gyermekek. 7.) Üdvözlő vers a Pápához, szavalja: Holtyán Katalin VI. oszt. 8.) Gyermeki hódolatok a pápának — 43 mondatban az iskola 43 gyermeke által. 9.) „Tartsd meg Isten szent Atyánkat,“ refrain, éneklük az iskolások. 10.) Gróf Majláth erdélyi Püspök urunk ó méltóságának hódoló felirata Pápa ó Szentéséhez — felolvassa: Kőrösi József IV. oszt. 11.) Üdvkáltások: Eljen Pápa ó Szentése skálában éneklük a gyermekek. 12.) Pápa ó Szentése válasza — püspökünknek és nekünk — felolvassa Brassován Ferenc VI. oszt. 13.) „Áldd meg országunkat, mi magyar hazánkat“ — éneklük a gyermekek. 14.) Szent szót: írta Benőfy Soma, szavalja Vasitsek Anna IV. oszt. 15.) „Tartsd meg Isten szent Atyánkat,“ refrain, éneklük a gyermekek. 16.) Elbőki bezáró: tartja Tözsér László lelkész, mint iskolászéki elnök. 17.) „Isten áld meg a magyart“ és végül: ABC-índuló éneklük a gyermekek. 18.) Pápaképek osztása. — Belépti díjak: tetszés szerint. Mely iskolai ünnepélyre a szülőket, tantérfiakat és tanügybarátokat ezennel a legnagyobb várakozással meghívják: a csertés-hondoli róm. kath. kinstári iskola tanuló növendékei.

— A deési r. kath. elemi fiú- és leányiskola

f. évi március 12-én tartotta meg XIII. Leó szentésés Atyánk pápasága 20 éves fordulójának ünnepélyét a leányiskola helyiségében, melyen nagyobb számú hitbuzgó közönség is megjelent. Az ünnepélyt P. Kozma Döme zárdafőnök, isk. igazgató nyitotta meg, ki meggyőző szavakban fejtegette a magasztos iskolai ünnepély nagy fontosságát és jelentőségét és buzdította az ifjúságot az egyház és a haza szeretetére. Páskuj Margit tanuló elszavalta Bálinth Györgynek „Magyar ifjak üdvözlő dala a pápához“ című költeményét, mely osztatlan tetszésben részesült. Ezután az összes tanulók énekeltek harmonion kíséret mellett a pápai himnusz, majd Blenke György tanuló szentésés Atyánknak megkoszorított arcképe előtt szavalta el Répássy Jánosnak „XIII. Leó arcképe előtt“ című költeményét. Az ünnepély fénypontját képezte P. Kóródy Berard szerzetes tanító tel-

olvasása, melyben a most uralkodó szentésés Atyának az egyház érdekében kifejtett nagy munkásságát és szerzett érdemeit megbatóan esetelte és a hazai történelemből merített számos példával illusztrálva kimutatta, hogy a római Pápák szeretett hazánknak az évszázadok folyamán legfőbb pártfogói voltak és nagyrészt az ő érdemek is, hogy Magyarország a milleniumot oly fényesen ünnepelhette meg. A tárgysorozat pontjai voltak még: „Te vagy földi életünk vezérszillaga“ című egyházi ének. Répássy Jánosnak „XIII. Leó pápához“ című himnusa. Tetszés szerinti díjakból begyűlt 8 korona 80 fillér. Az egész ünnepély szépen sikerült. Hussek Florián kántortanító és a két szerzetes tanító P. Kóródy Berárd, meg P. Lőrincz Adorik nagy buzgóságot fejtettek ki, hogy a róm. kath. világ ünnepélye a dicsőséges ünnepelt magas személyéhez méltó lehessen.

Justus.

— 350 frt. adomány a csik-somlyói tanító-

képzőnek. Csikvármegye törvényhatósága a csik-somlyói tanítóképzőintézet hangszükségleteire 350. frtot szavozott meg ugyanezen intézeti igazgatóságnak kérésére, mely összeget felsőbb helybenhagyás után a törvényhatóság ki is utalt március 1-én a nevezett intézeti igazgatóságnak. A törvényhatóság bizottsága, vezérgyenei, kik átlátva az intézet szükségleteit, tudva nagyfontosságú nivatását, vezérszerepét a tájés nemzeti művelődés emelésére, evidenter számolva azon közismert tényre, hogy a tanítóképző-intézet működése, anyagi és szellemi újjászülése tesz az a hatalmas tengely mely körül biztos erővel foroghat fokozatos gyorsulással a család, a társadalom mindenek felett álló ügye, a nevelés, ennek 2 — ikergyermeke a művelődés és boldogság — mindet átérezve e vármegye kormányzó egyedei jóindulattal fordultak az intézet felé — melyért az igazgatóság a nyilvánosság terén őszinte és hálás köszönetet fejezi ki s egyúttal kéri továbbra is a vármegye intéző köreit, hogy a magyar nemzetnek általában s annál inkább a Székelyföldnek legstürögöbbs, s legmélyebbre bató tanügyi problémáját: a hazafias, vallásos, erkölcsös, tudományosan művelt tanítóképzés jövőjét itt a saját otthonunkban nemcsak nemcsak lelkiségével szerelve, vele melegen rokonszenvezve, hanem — mint most — ezután is anyagi támogatással segíteni nagy küzdelmében a legszebb társadalmi cél felé méltóztassék. — Az igazgatóság.

— **Purger B. J.** oltárkésztő vállalatnak árjegyzékét mellékeljük a mai számunkhoz s melegen ajánljuk olvasóink szives figyelmébe.

Pályázat.

A kézdi-orbai esperesi kerülethez tartozó Szászfalu róm. kath. főok hitközség segédkantortanító állomása üresedésben lévén, arra az iskolászek határozata szerént újból pályázatot hirdetek. Évi jövedelme: 1. kepe címen 28 kalongya ősz, 28 kalongya tavasz gabna; 2. 10 terti vegyes tűzi fa; 3. stófa kézi stipendiummal együtt 10—12 frt.; 4. ospora 7 frt 9 kr. 5. pium legatum 6 frt 12 kr., 6. 25 frt tanítói alapnak 8% kamatja. 7. A tanítókkal előtt egy kis veteményes kert. 8. 313 frt államsegély. 9. Tisztességes jó lakás a szászfalvi iskolával egy földel alatt, mely áll két szobából és egy kamrából. Pályázni szándékozókat kizárólag tanítói oklevéllel bírók lehetnek, kik kellően felszerelt folyamodványaikát f. évi ápril hó 1-ig a sárfalvi rk. lelkészi hivatalhoz adják be. Sárfalván, 1898 március 10-én. up: Kézdivásárhely.

Jankó Antal
lelkész, isk. elnök.

Szerkesztői posta.

J. S. Gy.-Ditró „A vallásos nevelés köréből“ című dolgozata beérkezett s közölni fogjuk mihielyt a sor rákerül.

Többeknek. Elkészt tudósításokat nem közölhetünk.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Kóródy Péter dr.

Szerkesztőtársak: Bálinth György, Péter Janos dr., Wagner Sándor, Zlamál Agoston.

Nyomatott Papp Györgynél püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.